

KWALITEITSAGENDA

Noord-Holland

2016-2020

voor het primair onderwijs

opgesteld door Agora, Amos, El Amal, Flore, Sarkon en Tabijn met Hogeschool iPabo

KWALITEITSAGENDA

Noord-Holland

2016-2020

voor het primair onderwijs

opgesteld door Agora, Amos, El Amal, Flore, Sarkon
en Tabijn met Hogeschool iPabo

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Hoofdstuk 1 Trends en ontwikkelingen tot 2020	7
1.1 Internationalisering en globalisering	7
1.2 Digitalisering	7
1.3 Flexibilisering	8
1.4 Arbeidsmarkt	8
1.5 Demografie	9
Hoofdstuk 2 Het kind anno 2020; vragen stellen en eigenaar zijn	11
2.1 Nieuwsgierigheid	11
2.2 Spelend en onderzoekend leren	11
2.3 Talenten ontwikkelen	11
2.4 Het kind in Noord-Holland	11
Hoofdstuk 3 Professionals in het onderwijs	13
3.1 Leef- en leerklimaat	13
3.2 Samenstelling team	13
3.3 Eigenschappen van professionals	13
3.4 Opleidingen	14
3.5 Professionals in Noord-Holland	14
Hoofdstuk 4 Professionele leergemeenschap; integraal samenwerken aan toekomstbestendig onderwijs	15
4.1 Cultureel-maatschappelijk, levensbeschouwelijk en pedagogisch relevante opbrengsten	15
4.2 Kind-, gezins-, en schoolnabije keten van specifieke zorg	15
4.3 Educatief partnerschap	17
4.4 Professionele leergemeenschappen in Noord-Holland	17
Hoofdstuk 5 Invloeden in Noord-Holland	19
5.1 Het kind anno 2020; vragen stellen en eigenaar zijn	19
5.2 Professionals in het onderwijs	19
5.3 Professionele leergemeenschap; integraal samenwerken aan toekomstbestendig onderwijs	19
Hoofdstuk 6 Professionaliserings- en onderzoeksagenda 2016-2020	21
6.1 Schets van professionalisering	21
6.2 Onderzoeksagenda	21
6.3 Het kind	22
6.4 Professionals	22
6.5 Professionele leergemeenschap	23
Verwijzingen	24
Colofon	26

Inleiding

Voor u ligt de Kwaliteitsagenda Noord-Holland 2016-2020 voor het primair onderwijs (po). In deze agenda geven we aan wat onze gezamenlijke plannen zijn om het beste onderwijs voor de leerlingen in het primair onderwijs in onze regio te bewerkstelligen.

De wereld om de leerlingen heen is constant in beweging. Een kind gaat naar school om de taal te leren en het rekenen onder de knie te krijgen, het moet ook leren om later als een verantwoordelijk burger een bijdrage aan de samenleving te kunnen bieden. Het kind zal ook moeten leren om zich kritisch te leren verhouden tot die samenleving, omdat het in staat moet zijn om die samenleving mede opnieuw vorm te geven.

Dat vraagt naast een didactische vooral ook om een pedagogische benadering van het kind. Het leren denken zal voor het kind een meer fundamentele plek moeten gaan krijgen. Daarnaast is het spelen een eigenstandig onderdeel van het leren van een kind.

In deze agenda schetsen we de ontwikkelingen die we in Noord-Holland zien voor het kind, de professionals die in het po en op de pabo werken en voor de professionele leergemeenschap. We willen gezamenlijk eigenaar zijn van de optimale groeiomgeving voor kinderen en jongeren.

Mohamed Bhoelan,
Titia Bredée,
Jonne Gaemers,
Adrie Groot,
Susan Herrings,
Siebrand Konst,
Monique Leygraaf,
Lex Polman,
Rien Spies,
Gert-Jan Veeter en
Hermien Wiechers

De wereld om de leerlingen heen is constant in beweging

5

Hoofdstuk 1

Trends en ontwikkelingen tot 2020

In dit hoofdstuk beschrijven wij de trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op het onderwijs in Noord-Holland tot 2020. We zien om ons heen "het decor van razendsnelle technologische ontwikkelingen, alomtegenwoordige informatie en continue vernieuwing op velerlei vlakken. Trends die we in de dialoog regelmatig terugzien, zijn bijvoorbeeld internationalisering, digitalisering en flexibilisering" (EMMA, 2015). Daarnaast zien we een verandering van de arbeidsmarkt en de demografie.

In dit hoofdstuk lopen we de trends en hun invloed op het primair onderwijs in Noord-Holland achtereenvolgens af.

1.1 Internationalisering en globalisering

De toenemende internationalisering / globalisering op zich is geen nieuws. Deze ontwikkeling heeft zich jaren geleden al ingezet en zet onverkort door. De wereld komt steeds dichterbij, het nieuws gaat sneller en is intenser. Wat de laatste tijd wel steeds meer merkbaar is geworden, is dat de tegenstellingen groter en scherper worden. Extreme standpunten krijgen meer en meer de ruimte in het nieuws en in de sociale media. Naast de toenemende globalisering ontstaat ook de hang naar eigenheid en het letterlijk afgrenzen van het eigen domein. De tegenstellingen worden niet alleen scherper maar ook harder en grover verwoord. Het lijkt wel alsof de toegenomen globalisering de hang naar het eigen domein groter maakt en dat deze hang in steeds scherpere bewoordingen wordt weergegeven.

Invloed op het primair onderwijs in Noord-Holland

- We zien dat de wereld via de (sociale) media binnenkomt in de klas in het primair onderwijs (po); de leerlingen leren daar hun weg in te vinden en de leraren kunnen ze daarin leiden;
- Leerlingen krijgen te maken met klasgenootjes van ver-

schillende afkomsten en culturen; leraren zijn de gidsen voor die leerlingen van alle culturen;

- De extreme gebeurtenissen in de maatschappij vragen om een evenwichtig antwoord van de leraar en ouders op de vragen van leerlingen;
- Voor de opleidingen in het educatieve domein betekent het dat de pabo internationalisering als integraal onderdeel van het curriculum zal gaan opnemen.

1.2 Digitalisering

We leven in een wereld, waarin de informatie, gedurende alle uren van de dag, aan alle kanten om ons heen beschikbaar is. We vinden het logisch dat we de informatie, die we nodig hebben, kunnen schiften. De eisen die de informatiesamenleving aan ons stelt, maken dat het gewenste opleidingsniveau steeds hoger komt te liggen. Ongeschoolde arbeid wordt steeds minder belangrijk, terwijl informatierijke opleidingen steeds meer een vereiste worden.

Verder zien we dat de snelheid van het verkrijgen van kennis toeneemt, maar ook dat kennis vluchtiger wordt. Ook op het gebied van de sociale media staan ontwikkelingen niet stil. De digitale sociale omgeving van vrienden en kennissen en verwante beroepsbeoefenaars neemt in de toekomst een even belangrijke plaats in als de mensen om ons heen.

Vond pesten eerst alleen in de wereld buiten en in de klas plaats; nu komt cyberpesten rechtstreeks thuis bij de leerling.

Ook de technologie op zich verandert en verbetert in een steeds hoger tempo. Computers worden steeds sneller en kunnen steeds meer. De stap naar digitale intelligentie, een computer die steeds zelf meer leert en zichzelf ontwikkelt, komt steeds dichterbij.

¹Voor dit hoofdstuk hebben wij gebruik gemaakt van de rapporten van EMMA (2015), Het Platform Onderwijs2032 (2016) en R. Te Slaa & H.A. Hokke (2014) die we in alle paragrafen hebben geparafraseerd en soms geciteerd (dan is dat aangegeven).

Invloed op het primair onderwijs in Noord-Holland

- De kinderen in het po leren logischerwijs hun weg te vinden in de digitale wereld en hun leraren maken zich daartoe de digitale wereld eigen, houden de techniek bij en vertalen die naar de lespraktijk;
- Leerlingen leren de gedeelde normen en waarden kennen, in de klas, op straat en thuis;
- Er bestaat een verbinding tussen de wereld in de klas en de (digitale) wereld buiten de klas voor de leerlingen en de leraar zal in staat zijn gebruik te maken van die verbinding;
- De komst van nieuwe technologieën, zoals een robot, heeft invloed op de rol van de leraar in de klas;
- Voor de opleidingen in het educatieve domein betekent het dat digitalisering, leren met ict en robotisering een integraal onderdeel van het curriculum zijn.

1.3 Flexibilisering

We zien een ontwikkeling naar een meer flexibel curriculum om antwoord te geven op de vragen die de samenleving stelt. In het po zien we de ontwikkeling van speciale leerlijnen, zoals wetenschap en technologie, en een toenemende belangstelling voor muziekonderwijs. Er is een beweging naar een maatwerkdiploma in het vo. In het hbo willen studenten een meer flexibel curriculum dat inspeelt op hun wensen.

Verder zien we dat er een hang is naar meer samen zijn en samen doen; er is sprake van een toenemende spiritualiteit en de wens naar het lid zijn van een community. Een politieke werkelijkheid is het gegeven dat de overheid zich verder en verder terugtrekt. Dat vraagt van de individuele mens een grotere mate van zelfstandigheid, creativiteit en weerbaarheid.

In het sociale domein zijn jeugd en zorg naar de gemeenten gedecentraliseerd. Jeugdzorg wordt via de gemeenten bij het kind gebracht. De motivatie daarbij is dat de gemeenten bij uitstek in staat zijn om op basis van de specifieke situatie van ieder kind, dat hulp behoeft, maatwerk te leveren en dit te doen in samenspraak met andere domeinen, zoals wonen, onderwijs, veiligheid en sport.

Invloed op het primair onderwijs in Noord-Holland

- Leerlingen in het po doorlopen het curriculum met aandacht voor ieder talent; de leraren zullen in staat zijn uit te gaan van verschillen in de klas;

- Leerlingen horen bij een community op school, in hun gemeenschap, op de sportclub en in de digitale gemeenschap. Leraren zullen zijn toegerust om deze lidmaatschappen in te zetten in het onderwijs;
- Leerlingen die zorg nodig hebben kunnen terecht in de eigen gemeente; de leraren en de school zullen in staat zijn hierop in te spelen.

1.4 Arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt in Noord-Holland kent een grote verscheidenheid. Enerzijds kent Noord-Holland de typische omgeving van een Randstedelijk gebied, aan de andere kant zien we ook dat de agrarische sector nog goed in onze provincie is vertegenwoordigd. De komende jaren zullen daar wel verschuivingen in optreden. Dit heeft consequenties voor de arbeidsmarkt. Agrarische beroepen zullen afnemen of zelfs verdwijnen en de kenniseconomie zal ook in de landelijke gebieden van Noord-Holland meer en meer op de voorgrond komen.

Steeds meer bedrijven maken gebruik van flexwerkers. Dit kunnen zelfstandigen, tijdelijke werknemers, oproep- of uitzendkrachten zijn. De flexibiliteit van de arbeidsmarkt zal verder doorzetten. De tijd dat een werknemer als een leerling in een bedrijf begon om daarna als senior na jaren met pensioen te gaan ligt inmiddels lang achter ons. De carrière van werknemers zal verlopen langs het pad van verschillende werkgevers. Een van de consequenties van deze ontwikkeling is dat de mensen nooit zijn uitgeleerd.

Invloed op het primair onderwijs in Noord-Holland

- De hierboven beschreven verandering van de arbeidsmarkt, verandering van de sociale en maatschappelijke context van de werkenden en daarbij het ontstaan van nieuwe beroepen betekent dat wij in het basisonderwijs kinderen opleiden voor beroepen die wij nu nog niet kennen;
- Naast deze veranderingen in de relatie tussen werknemers en werkgevers binnen de arbeidsmarkt, vinden er ook veranderingen plaats binnen het gezin. De verdeling tussen betaald werk, gezinstaken en vrije tijd gaat zich anders tot elkaar verhouden. Een toename van het aantal deeltijdcontracten bij mannen en vrouwen zal daarvan het gevolg zijn;
- Voor de opleidingen in het educatieve domein betekent het dat studenten leren flexibel in te spelen op de arbeidsmarkt.

1.5 Demografie

De kop van Noord-Holland en Texel is een echt krimpgebied, terwijl Amsterdam een groei doormaakt. Dit is het gevolg van de afname van het aantal agrarische beroepen en de daarmee samenhangende groei van kennisberoepen. Dit alles heeft onder andere ook tot gevolg dat er een trek ontstaat vanuit de polder naar de grote steden, zoals Amsterdam maar ook Alkmaar, Hoorn en Zaanstad. Tevens zien we een groei van eenoudergezinnen.

De afname van de leerlingenaantallen in de landelijke gebieden van onze provincie heeft consequenties voor de diverse accommodaties en opleidingsinstituten. Opleidingsinstituten in het po zullen samengaan in grotere instellingen en dus wijder verspreid worden over de provincie. We zien integrale kindcentra ontstaan. Ouders zullen dus op andere gronden dan afstand voor scholen en opleidingsinstituten kiezen. Kleine scholen en kleine accommodaties, zoals zwembaden en sportaccommodaties zullen verdwijnen om op te gaan in grotere eenheden, wijder verspreid over de provincie. Anderzijds zien we meer steunpunten van de bibliotheek in de scholen verspreid in de regio ontstaan.

De provincie Noord-Holland neemt van oudsher ruimhartig asielzoekers op. Alleen al de gemeente Den Helder kent drie AZC's. Dit beleid zal ontegenzeggelijk gevolgen hebben voor de samenstelling van de bevolking van de provincie Noord-Holland. De multiculturele samenstelling van de inwoners van Amsterdam versterkt dit effect nog meer.

Invloed op het primair onderwijs in Noord-Holland

- Leerlingen worden geconcentreerd in scholen en integrale kindcentra die verder weg liggen van hun woonplaats in de krimpgebieden. Ook voor naschoolse activiteiten zien we dat de afstand tot de activiteit toeneemt. Dit vraagt van leraren en ouders om in te spelen op noodzakelijk vervoer en mogelijk een andere dagindeling in krimpgebieden;
- In de grote stad zien we juist een tekort aan leraren om de vacatures in te vullen. Vacatures worden gesteld in scholen met kinderen van diverse nationaliteiten;
- De samenstelling van scholen wordt meer divers. Dit vraagt aanpassing van de leerlingen en leraren aan de nieuwe werkelijkheid;
- Ook is de diversiteit in de school van invloed op het voor-schoolse curriculum en het reguliere curriculum in het po en in de educatieve opleidingen.

Hoofdstuk 2

Het kind anno 2020; vragen stellen en eigenaar zijn

Het kind is van nature nieuwsgierig. Het ontwikkelt zich gedurende de schooltijd en maakt daarbij een ontwikkeling van spelend naar onderzoekend leren door. Het is van belang dat het kind daarbij eigenaar kan zijn van dat leren en wordt verleid tot leren.

2.1 Nieuwsgierigheid

Het kind is van nature nieuwsgierig. Deze nieuwsgierigheid, het kind dat naar het waarom vraagt, is iets dat de school zal moeten koesteren. Dat brengt een kind tot echt en diep leren. We zijn gewend om kinderen te leren om de goede antwoorden te geven, maar deze tijd vraagt om volwassenen die de juiste vragen stellen. Als we kinderen goed willen voorbereiden op een toekomst die er nog niet is, dan moet hier ruim aandacht voor zijn. Het versterken van een onderzoekende houding van het kind is hierbij van belang.

2.2 Spelend en onderzoekend leren

Een kind gaat naar school om de taal te leren en het rekenen onder de knie te krijgen, het moet ook leren om later als een verantwoordelijk burger een bijdrage aan de samenleving te kunnen bieden. Het kind zal ook moeten leren om zich kritisch te leren verhouden tot die samenleving, omdat het in staat moet zijn om die samenleving mede opnieuw vorm te geven. Dat vraagt naast een didactische vooral ook om een pedagogische benadering van het kind. Het leren denken zal voor het kind een meer fundamentele plek moeten gaan krijgen. Daarnaast is het spelen een eigenstandig onderdeel van het leren van een kind. We zien een ontwikkeling van spelend naar onderzoekend leren van het kind.

2.3 Talenten ontwikkelen

Alle kinderen doen ertoe en verdienen kansen. Verder hebben alle kinderen talenten en alle talenten zijn belangrijk. Geen kind mag uit het oog verloren worden. Dat is een maatschappelijke opdracht van de school. Er mogen geen bevolkingsgroepen uitgesloten worden in de samenleving. Het kind zal in 2020 meer eigenaarschap moeten ervaren in het ontwikkelingsproces. De leraar heeft een sleutelpositie bij het begeleiden van het leren. Het kind moet verleid worden tot leren. Vragen daarbij zijn: Wat wil ik leren? Hoe wil ik leren? Wat heb ik daarbij nodig? Een kind moet fouten durven maken.

2.4 Het kind in Noord-Holland

Het versterken van een spelende en onderzoekende houding van het kind is van belang. Het kind zal in 2020 meer eigenaarschap moeten ervaren in het ontwikkelingsproces. Rond het kind staan verschillende pedagogische professionals. Van die professionals heeft de leraar een sleutelpositie bij het begeleiden van het leren. Het kind moet verleid worden tot leren.

Het kind is van nature nieuwsgierig

Hoofdstuk 3

Professionals in het onderwijs

Zoals we in de voorgaande hoofdstukken beschreven verandert de wereld, het leren en ontwikkelen en daarmee het onderwijs. Al deze veranderingen hebben consequenties voor het onderwijs en doen een beroep op een breed scala van professionals om dit dagelijks te organiseren. Naast de leraar zal ook andere professionaliteit structureel of incidenteel beschikbaar moeten zijn.

3.1 Leef- en leerklimaat

De uitdaging is om voor elk kind een rijk leef- en leerklimaat te organiseren waardoor het kind verleid wordt tot onderzoeken en leren. Deze ontwikkeling maakt duidelijk dat het ritme van de 'schooldag' voor kinderen verandert. Van een strak dagrooster met vooraf geplande activiteiten, veel cognitieve vakken in de ochtend en creativiteit in de middag naar een meer flexibel, persoonsgerichte inrichting. Zonder relatie geen prestatie (Stevens, 2004) leert ons het belang van relaties, ook in het onderwijs. Relaties met andere kinderen, en met de volwassenen om hen heen. Een en ander leidt tot flexibele groeperingsvormen in het onderwijs, homogeen en heterogeen zullen elkaar afwisselen. Kwalificatie, socialisatie en subjectificatie (Biesta, 2015) kunnen verschillende groeperingsvormen ook wenselijk maken. Dit leidt ook tot het, gedurende de dag, beschikbaar zijn van verschillende niveaus van professionaliteit.

3.2 Samenstelling team

Het vraagt om professionals die, vanuit een gemeenschappelijke en diep gedragen, pedagogische visie de verschillende behoeften van individu en groepen kunnen bedienen.

Vanuit dit team wordt niet alleen vooraf optimaal ingespeeld op het gewenste rijke leef- en leerklimaat, maar wordt ook adaptief ingespeeld op de ontwikkelingen ge-

durende de dag.

Het team van professionals zal bestaan uit vaste en tijdelijke krachten o.a. op het gebied van didactiek, pedagogiek en creativiteit. Professionaliteit op mbo, hbo en universitair niveau.

3.3 Eigenschappen van professionals

De professionals die in die school werken zijn competente vakmensen, die op een eigen, persoonlijke wijze invulling geven aan de eisen die het beroep aan hen stelt. De professionals staan stevig in hun schoenen, weten veel van kinderen, begeleiden hen graag in hun ontwikkeling en voelen zich daarvoor verantwoordelijk. De professionals zijn in hun handelen virtuos. Virtuositeit is in deze zin een belichaamd vermogen om in situaties die in zeker opzicht steeds nieuw en onbekend zijn tot goed handelen te komen. Virtuositeit zien we als kwaliteit van professioneel handelen. (Biesta, 2015). Naast deze virtuositeit die iets zegt over de kwaliteit van handelen voegen we sensitiviteit als fundamenteel gedragselement toe; een natuurlijke sensitiviteit voor kinderen (Susam, 2015). De eigenschap om je optimaal te kunnen inleven in de gedachtewereld van kinderen en daar vervolgens virtuos mee om kunnen gaan. Een eigenschap die zowel in opleiding als daarna uitstekend kan worden vervolmaakt, maar die in aanvang wel aanwezig moet zijn in de persoon van de professional.

Werken als een professional in het onderwijs houdt in dat je een zware opleiding volgt, aan permanente educatie doet, openstaat voor feedback van collega's, bewezen feiten respecteert, een open houding aanneemt naar ouders, streeft naar excellentie en veel meer doet dan in een contract is vastgelegd. Lesgeven op professioneel niveau, dag in dag uit, houdt je alleen vol als je collega's ook lesgeven op professioneel niveau. Of je nu alleen voor de klas staat of in een team werkt, lesgeven op professioneel niveau betekent dat je altijd kunt terugvallen op het vertrouwen,

de vaardigheden en de opbouwende kritiek van je collega's. Lesgeven op professioneel niveau is een gezamenlijke en transparante verantwoordelijkheid, waarbij regeringen en onderwijs- en besturenorganisaties hun verschillen opzij moeten zetten en de goede richting moeten aangeven².

3.4 Opleidingen

Het team van professionals, (voorbereidend, onderzoekend, analyserend, adaptief, individueel, collectief) zal als een pedagogisch ecosysteem moeten functioneren. Het is daarom ook goed denkbaar dat in de opleiding ook voor deze heterogeniteit wordt gekozen. De huidige fragmentatie in opleidingen – via onderwijsassistenten (ROC), naar Associate degree (pabo), leerkrachten basisonderwijs (pabo), universitaire pabo (pabo/universiteit) en eerste-graads leerkrachten (universiteit) leidt tot versnippering van professionals.

We moeten ons de vraag stellen of het niet verstandig is te zoeken naar een integrale opleiding waarin verschillende medewerkers vanaf het begin leren om gezamenlijk verantwoordelijkheid te dragen voor dat optimale pedagogisch-didactisch klimaat.

3.5 Professionals in Noord-Holland

De uitdaging is om voor elk kind een rijk leef- en leerklimaat te organiseren waardoor het kind verleid wordt tot onderzoeken en leren. Dit leidt ook tot het gedurende de dag beschikbaar zijn van verschillende niveaus van professionaliteit. De professionals staan stevig in hun schoenen, weten veel van kinderen en begeleiden hen graag in hun ontwikkeling. Het team van professionals zal als een pedagogisch ecosysteem moeten functioneren. De opleiding zal multidisciplinaire professionals daarvoor moeten opleiden.

**De uitdaging is om
voor elk kind een
rijk leef- en leerklimaat
te organiseren**

²Vrij vertaald naar Hargreaves & Fullan (2012)

Hoofdstuk 4

Professionele leergemeenschap; integraal samenwerken aan toekomstbestendig onderwijs

De basisschool anno 2020 is een professionele leergemeenschap, die bijdraagt aan een optimale opgroei-omgeving voor kinderen en jongeren. Een krachtige pedagogische omgeving waar kinderen in de volle breedte hun talenten kunnen ontwikkelen. Een netwerk rondom een kind uit belang voor het kind, met kennis vanuit verschillende disciplines, zorgt voor één doorgaande leer- en ontwikkelingslijn, één pedagogische visie. Een professionele leergemeenschap die door samenwerking, vóór kinderen een leefomgeving creëert waarin gezin, school en sociale omgeving, in aanvulling op elkaars mogelijkheden, gezamenlijk garant staan voor optimale ontplooiing van kinderen.

4.1 Cultureel-maatschappelijk, levensbeschouwelijk en pedagogisch relevante opbrengsten

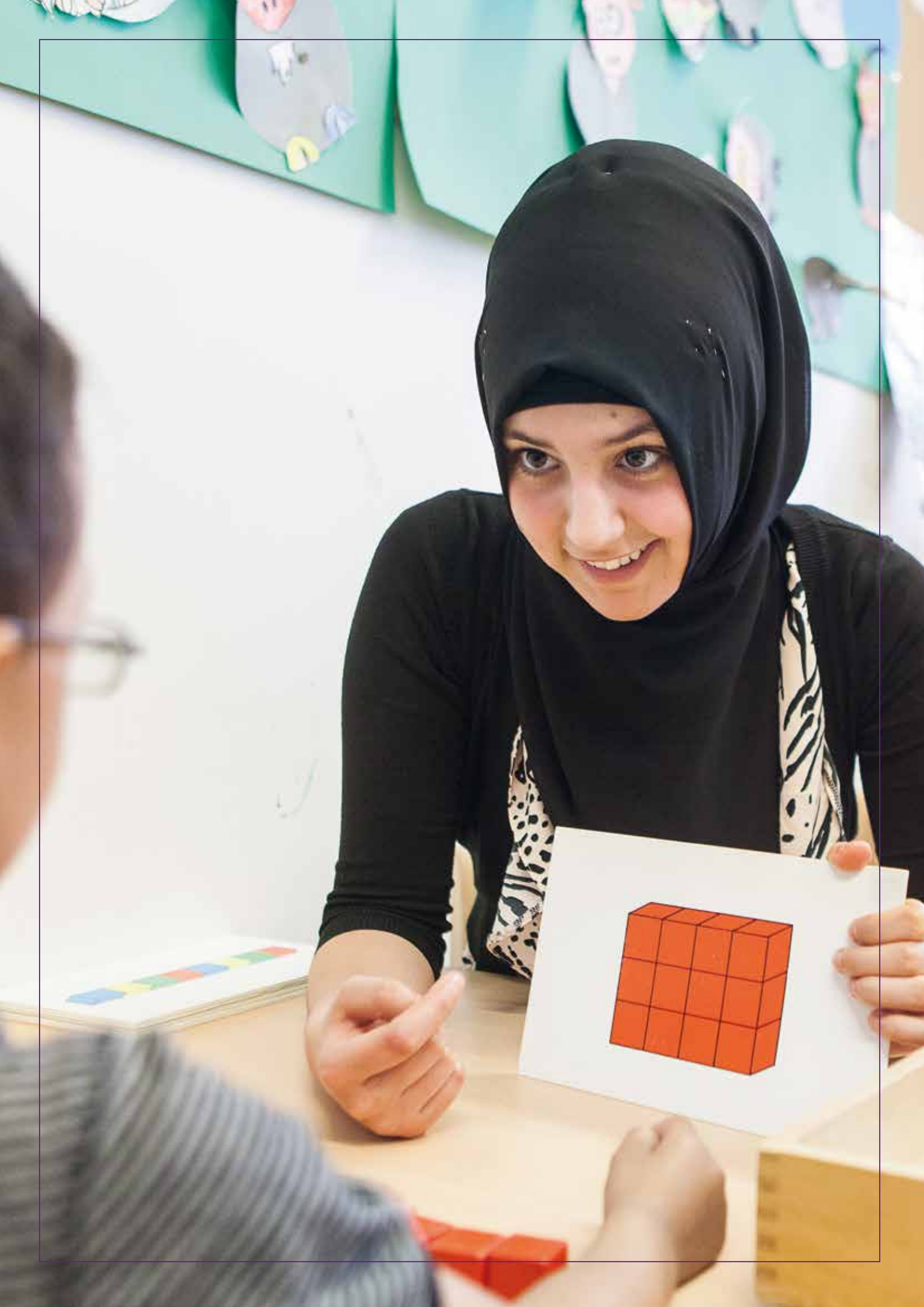
De basisschool anno 2020 maakt een transparante en, vanuit de brede identiteit, gelegitimeerde keuze voor onderwijsinhouden en taakstellingen, waarmee zij zich profileert naar ouders en omgeving. In samenspraak met die omgeving (o.a. ouders) formuleert de basisschool welke opbrengsten zij cultureel-maatschappelijk, levensbeschouwelijk en pedagogisch relevant acht in de talentontwikkeling van kinderen. Zowel socialisatie als kwalificatie zijn daarbij belangrijke taakstellingen binnen het onderwijs (Biesta, 2015). Kinderen vertrouwd maken met de culturele tradities, gebruiken, gewoonten, normen en waarden die zich gevormd hebben in de wereld waarin zij geboren zijn (socialisatie). Ook het zich eigen maken van kennis, vaardigheden en begrip waardoor kinderen in staat raken 'iets te doen' in de wereld waarin zij nieuwgeboren zijn, is een onmiskenbare functie van het onderwijs (kwalificatie). Maar daarnaast draagt onderwijs ook bij aan subjectifica-

tie, de persoonlijke vorming tot een uniek, verantwoordelijk en kritisch individu met anderen en met een wereld buiten hen. Het vraagt een andere wijsheid.

Anno 2020 bepaalt de basisschool daartoe, inspelend op de wettelijk geformuleerde doelen voor het basisonderwijs, welke onderwijsinhouden zij op de voorgrond plaatst en welke onderwijsinhouden zij meer op de achtergrond plaatst. De basisschool bepaalt hoe zij deze onderwijs-taakstelling samen met anderen wil realiseren bij een terugtrekkende overheid en toenemende plicht om verantwoording af te leggen.

4.2 Kind-, gezins-, en schoolnabije keten van specifieke zorg

School en ouders hebben elk hun aandeel in de opvoeding van kinderen en geven hen samen waarden en normen mee. Ouderbetrokkenheid en een goede samenwerking tussen ouders en school komt de ontwikkeling van het kind ten goede. Scholen en ouders gaan met elkaar in gesprek om samen te zorgen voor een veilige sfeer en stimulerende leeromgeving voor het kind, zowel thuis als op school. Ouders zijn voor scholen zo een onmisbare partner om kinderen en jongeren optimaal te kunnen begeleiden. Zeker wanneer er zorgen bestaan over de ontwikkeling van de leerling en extra hulp of ondersteuning nodig is. Optredende gedragsproblematiek bij kinderen – mogelijk veroorzaakt door groepsdynamische processen, specifieke leerling-kenmerken en/of maatschappelijke vraagstukken (bijv. gebroken gezinnen) – wordt zoveel mogelijk opgevangen in de basisschool. Hiertoe vormt de basisschool anno 2020 een netwerk met educatieve partners, waarmee een kind, een gezin en de school een keten van specifieke zorg geboden kan worden. Integrale samenwerking is daarmee de toekomst!

4.3 Educatief partnerschap

In de basisschool anno 2020 werken professionals die –als team en als individu– in dialoog gaan met kinderen en hun ouders. In een ring daarom heen zijn zij in gesprek met andere betrokkenen die vanuit educatief partnerschap op zoek gaan naar continue verbetering van onderwijsprocessen met het oog op de optimale (talent)ontwikkeling van kinderen, zoals medewerkers van de kinderopvang.

Kinderen ontwikkelen zich overal. Leren kan zowel inspannend als ontspannend zijn; inspannen en ontspannen zijn met elkaar verweven. Kinderen construeren hun kennis en bouwen voort op eerdere (leer)ervaringen. De consequentie van deze benaderingen is dat leren niet ophoudt bij de muren van de school. Leren stopt niet als de school uit is. Het onderscheid tussen spelen en leren is dan ook fictief: leren is spelen en spelen is leren. Informeel leren blijkt zo een noodzakelijk element in het leren op school. Dit stelt andere eisen aan de organisatie van het onderwijs, dan in de 20e eeuw gebruikelijk was. Dat betekent dat de institutionele belangen (die historisch zijn gegroeid), naar de achtergrond worden geschoven en dat rond de ontwikkeling van het kind een meer natuurlijke, minder gesegregeerde ontwikkelingsruimte wordt gecreëerd, waarin – praktisch gesproken – opvang, educatie, onderwijs en ontwikkeling, welzijn en vrije tijd – in één verband opereren. Vanuit dit perspectief kijkend zou een organisatie waarin het kind centraal staat de wenselijke opgroeiomgeving zijn. Het gaat dan om de realisatie van een organisatie waarin de vier O's –opvoeding, onderwijs, ontspanning en opvang– in een zodanig geïntegreerd model of structuur zijn vormgegeven dat sprake is van maximale ontwikkeling van kinderen; de vijfde O!

Een integraal kindcentrum maakt deze verbinding. Vanuit een onderling gedeelde en levensbeschouwelijk gefundeerde visie op onderwijs en samenleving staan educatieve partners in voortdurende dialoog met ouders over de gezamenlijke opvoedingsverantwoordelijkheid. Deze dialoog betreft de waarden, normen en deugden die in de school centraal staan, de onderliggende opvattingen over hoe een samenleving eruit dient te zien en welke mensen daarin functioneren en de levensbeschouwelijke drijfveren en bronnen van waaruit teamleden zich laten inspireren in hun handelen.

Deze voortdurende dialoog mondt uit in (hernieuwde) afspraken over de onderlinge verdeling van opvoedkundige taken, de wijze waarop leerkrachten en ouders dit vormgeven en de wijze waarop ouders en leraren elkaar wederzijds kunnen aanspreken op taken en verantwoordelijkheden.

4.4 Professionele leergemeenschappen in Noord-Holland

Anno 2020 bepaalt de basisschool hoe zij de onderwijsopdracht samen met anderen wil realiseren; een integraal kindcentrum maakt deze verbinding. In Noord-Holland willen we professionele leergemeenschappen inrichten in de kindcentra. We willen gezamenlijk eigenaar zijn van de optimale opgroeiomgeving voor kinderen en jongeren; we zien (onderwijs)professionals voor ons die duurzaam, individueel en samen leren om het onderwijs aan de leerlingen, het welbevinden en de (talent)ontwikkeling van kinderen continu te bevorderen en te verbeteren.

**Het
gezamenlijk
eigenaar zijn
van de optimale
opgroei-
omgeving voor
kinderen en
jongeren**

Hoofdstuk 5

Invloeden in Noord-Holland

In dit hoofdstuk confronteren we de externe ontwikkelingen in hoofdstuk 1 met de trends die we zien voor het kind, de professionele leergemeenschap en de professional uit de hoofdstukken 2 tot en met 4. Onze focus is daarbij de invloed van de ontwikkelingen in Noord-Holland.

5.1 Het kind anno 2020; vragen stellen en eigenaar zijn

We zien dat de wereld binnenkomt in de klas in het PO via de (sociale) media; de leerlingen leren daar hun weg in te vinden en de leraren kunnen ze daarin leiden. Leerlingen krijgen te maken met klasgenootjes van verschillende afkomsten en culturen. Leerlingen leren de gedeelde normen en waarden kennen, in de klas, op straat en thuis. Leerlingen in het po doorlopen het curriculum met aandacht van de leraar voor ieder talent. De kinderen in het po leren logischerwijs hun weg te vinden in de digitale wereld en hun leraren maken zich daartoe de digitale wereld eigen, houden de techniek bij en vertalen die naar de lespraktijk.

Om goed een plaats in deze wereld te verwerven is het versterken van een spelende en onderzoekende houding van het kind van belang. Het kind zal in 2020 meer eigenaarschap moeten ervaren in het ontwikkelingsproces. Rond het kind staan verschillende pedagogische professionals. Van die professionals heeft de leraar een sleutelpositie bij het begeleiden van het leren. Het kind moet verleid worden tot leren.

5.2 Professionals in het onderwijs

Leerlingen krijgen te maken met klasgenootjes van verschillende afkomsten en culturen; leraren zijn de gidsen voor die leerlingen van alle culturen. De komst van nieuwe technologieën, zoals een robot, heeft invloed op de rol van de leraar in de klas. De school wordt voor leerlingen een community. Leraren zullen zijn toegerust om deze invloeden tot een geheel te smeden binnen het onderwijs.

De uitdaging is om voor elk kind een rijk leef- en leerklimaat te organiseren waardoor het kind verleid wordt tot onderzoeken en leren. Dit leidt ook tot het gedurende de dag beschikbaar zijn van verschillende niveaus van professionaliteit. De professionals staan stevig in hun schoenen, weten veel van kinderen en begeleiden hen graag in hun ontwikkeling. De opleiding zal multidisciplinaire professionals daarvoor moeten opleiden.

5.3 Professionele leergemeenschap; integraal samenwerken aan toekomstbestendig onderwijs

De gebeurtenissen in de maatschappij vragen om een uitgewogen antwoord van de leraar en ouders op de vragen van leerlingen. Er bestaat een verbinding tussen de wereld in de klas en de (digitale) wereld buiten de klas; de leraar weet daarop in te spelen. Voor de opleidingen in het educatieve domein betekent het dat digitalisering, leren met ict en robotisering een integraal onderdeel van het curriculum zijn.

Leerlingen horen bij een community op school, in hun gemeenschap en op de sportclub of in de digitale gemeenschap. De samenstelling van scholen wordt meer divers en leerlingen die zorg nodig hebben kunnen terecht in de eigen gemeente. Leerlingen worden geconcentreerd in scholen en integrale kindcentra die verder weg liggen van hun woonplaats in de krimpgebieden. In de grote stad zien we juist scholen met kinderen van verschillende culturen en een tekort aan leraren om de vacatures in te vullen.

Anno 2020 bepaalt de basisschool hoe zij de onderwijsopdracht samen met anderen wil realiseren; een integraal kindcentrum maakt deze verbinding. In Noord-Holland willen we professionele leergemeenschappen inrichten bij de kindcentra.

Hoofdstuk 6

Professionaliserings- en onderzoeksagenda 2016-2020

Uitgaande van een doorgaande professionaliseringslijn worden in dit hoofdstuk consequenties getrokken uit de eerdere hoofdstukken: welke (verdere) professionalisering vraagt onze visie op het kind, op professionals in het primair onderwijs en de professionele leergemeenschap anno 2020. Daarbij schetsen we welke vragen en onderwerpen zich lenen voor verder praktijkgericht onderzoek.

6.1 Schets van professionalisering

De professionaliseringsagenda 2016-2020 laat zich leiden door de doeldomeinen van het onderwijs: kwalificatie, socialisatie en subjectificatie (Biesta, 2015). Binnen de professionalisering zal op diverse wijzen gewerkt worden aan verdieping, gericht op het in balans houden van deze drie doeldomeinen. Daarnaast zien we een veranderende rol van de leraar (minder centraal, meer in samenhang met andere professionals), de school als ketenpartner in het kader van integrale kindcentra en daardoor de veranderende rol van de schoolleider.

Vragen over professionalisering ontstaan bij leraren. Ze ontstaan ook vanuit het perspectief van de schoolleider, het schoolbestuur of samenstel van besturen. Professionalisering heeft een vraaggericht karakter, waarmee aangegeven wil zijn dat scholings- en ontwikkelvragen van schoolorganisaties (zowel op schoolniveau als bovenscholings) en individuele professionals binnen een team de start zijn van professionaliseringstrajecten. Professionaliseringsaanbod zal voortkomen uit nieuwe vragen vanuit het primair onderwijs en de kindcentra, vanuit de samenleving en vanuit onderwijs-onderzoek.

In alle activiteiten die ontplooid worden in het kader van de professionaliseringsagenda zal bijzondere aandacht uitgaan naar de wendbaarheid van de professional. In toenemende mate zal de professional de veerkracht en virtuositeit moeten 'bezitten' om met steeds veranderende

situaties om te kunnen gaan. Deze kwaliteit zal binnen professionaliseringstrajecten expliciet de aandacht krijgen die het verdient. Wendbaarheid ontstaat niet altijd vanzelf. De onderzoekende houding en onderzoeksvaardigheid van de student, leraar, school en opleiding versterken het inzicht en verhogen de mogelijkheden van wendbaarheid.

Aangezien professionalisering nooit een individuele aangelegenheid is maar altijd een (deel van een) team aangaat, gaat binnen professionaliseringstrajecten bijzondere aandacht uit naar veranderkundige aspecten en vraagstukken rond duurzame, gedragen innovaties. Draagvlak en eigenaarschap zijn hierbij belangrijke sleutelbegrippen.

6.2 Onderzoeksagenda

Ter onderbouwing van de visie op spelend en onderzoekend leren en als onderlegger bij de professionaliseringsagenda is de onderzoeksprogrammering 2016-2020 samengesteld (Kenniscentrum Spelend en onderzoekend leren, 2016). De onderzoeksprogrammering laat zich samenvatten met de begrippen "spelend en onderzoekend leren". Kenmerkend voor dit onderzoek is dat het vraaggestuurd is en plaatsvindt in nauwe samenwerking tussen kindcentra, scholen voor primair onderwijs en de hogeschool. Het perspectief voor onderzoek richt zich niet alleen op het kind en de professional vanuit de context van de werkplek. In deze context spelen (nieuwe) leiderschapsthema's ook een rol.

Het onderzoek laat zich onderbrengen binnen interpretatieve wetenschapstradities en laat zich als volgt kenmerken:

- De rol van de context waarbinnen het onderzoek zich afspeelt is groot;
- Het generatief vermogen van de onderzoeksresultaten wordt bepaald door de mate waarin de resultaten de (potentiële) gebruikers aanzetten tot nadenken en tot nieuwe betekenisverleningen;
- De producten van het onderzoek zijn gericht op potentiële gebruikers.

In de volgende paragrafen koppelen we telkens professionalisering en onderzoek.

6.3 Het kind

In hoofdstuk 2 schetsten we dat het versterken van een spelende en onderzoekende houding van het kind van belang is om goed een plaats in deze wereld te verwerven. Het kind zal in 2020 meer eigenaarschap moeten ervaren in het ontwikkelingsproces. Rond het kind staan verschillende pedagogische professionals. Van die professionals heeft de leraar een sleutelpositie bij het begeleiden van het spelende en onderzoekende leren. Om dit doel te bereiken nemen we ons de volgende terreinen van professionalisering voor:

A. Jonge Kind en spelend leren

We dragen bij aan deze professionaliseringslijn door onderzoek naar de rol van spelen in de educatie en het onderwijs aan jonge kinderen tussen 0 en 8 jaar. De centrale vraag is hoe de professional in met name de voor- en vroegschoolse (pedagogisch medewerker, leerkracht) ontwikkeling van jonge kinderen in brede zin kan stimuleren door en in spel. De resultaten van dit onderzoek verwerken we in professionaliseringsaanbod.

De onderzoeksomgeving voor het Jonge Kind is een schoollab dat het Speleon heet.

B. Oude Kind en onderzoekend leren

Verder dragen we bij aan deze professionaliseringslijn door onderzoek naar onderzoekend leren en het oude kind. Dit onderzoek is geschakeerd rond twee thema's.

Rekenen-Wiskunde

De onderzoekslijn Rekenen-wiskunde richt zich op onderzoek naar het verbeteren van de kwaliteit van het reken-wiskundeonderwijs in de basisschool en op de opleiding. Centrale vraag daarbij is: wat draagt bij aan het reken-wiskundeonderwijs binnen het basisonderwijs en de lerarenopleiding basisonderwijs, zodat het past bij eisen die de maatschappij aan het reken-wiskundeonderwijs stelt? De resultaten van dit onderzoek verwerken we in het professionaliseringsaanbod.

Wetenschap en technologie

Deze onderzoekslijn richt zich op de vraag hoe Wetenschap en technologie in het basisonderwijs stevig verankerd kunnen worden. De centrale vraag daarbij is wat zittende en aanstaande leerkrachten nodig hebben om Weten-

schap en technologie goed vorm te kunnen geven, waarbij onderzoekend leren het uitgangspunt vormt. De resultaten van dit onderzoek verwerken we in professionaliseringsaanbod.

De onderzoeksomgeving voor het Oude Kind is een schoollab dat het Exploreon heet.

C. Diversiteit & kritisch burgerschap

Deze onderzoekslijn richt zich op de vraag hoe het onderwijs het volwassen-in-de-wereld-zijn van kinderen en (jong) volwassenen (Biesta, 2015) kan helpen mogelijk maken. Centraal staat de vraag hoe het onderwijs zorg kan dragen voor het bestaan van kinderen en (jong) volwassenen in de wereld met anderen. De resultaten van dit onderzoek verwerken we in het professionaliseringsaanbod.

6.4 Professionals

Zoals we in het vorige hoofdstuk schetsten is het de uitdaging om voor elk kind een rijk leef- en leerklimaat te organiseren waardoor het kind verleid wordt tot onderzoeken en leren. Dit leidt ook tot het gedurende de dag beschikbaar zijn van verschillende niveaus van professionaliteit. De professionals staan stevig in hun schoenen, weten veel van kinderen en begeleiden hen graag in hun ontwikkeling. Het team van professionals zal als een pedagogisch ecosysteem moeten functioneren. De opleiding zal multidisciplinaire professionals daarvoor moeten opleiden. Om dit doel te bereiken nemen we ons de volgende terreinen van professionalisering voor:

A. Doorgaande lijn

Professionalisering en een daarop afgestemd aanbod wordt in een doorgaande lijn ontwikkeld en vormgegeven: van Associate Degree via Bachelor Degree, Specialist tot Master Degree en PhD. Op deze wijze wordt gegarandeerd dat professionals op alle niveaus kunnen instromen en doorgroeien. Deze doorgaande lijn stelt alle professionals in de gelegenheid studiepunten te verwerven in het kader van Leven Lang Leren. De opleidingen zijn alle geaccrediteerd en worden opgenomen in het Lerarenregister.

B. Nieuwe organisatievormen

Ook ontstaan nieuwe professionaliseringsvragen uit de nieuwe organisatievormen in het onderwijs. Meer fluïde opleidingsvormen zullen zich voordoen en meer multidisciplinaire scholing zal worden gevraagd (bijvoorbeeld tussen po en kinderopvang). Daartoe zal de hogeschool samen-

werken met de acht andere zelfstandige pedagogische hogescholen in Radiant Lerarenopleidingen en in Magistrium voor opleidingen voor leidinggevenden. De po-besturen zullen in hun vestigingsplaatsen zoeken naar nieuwe samenwerkingsvormen.

De onderzoeksagenda van Radiant Lerarenopleidingen zal bijdragen aan de onderbouwing van deze keuzes.

6.5 Professionele leergemeenschap

Anno 2020 bepaalt de basisschool hoe zij de onderwijsopdracht samen met anderen wil realiseren; een integraal kindcentrum maakt deze verbinding. In Noord-Holland willen we professionele leergemeenschappen inrichten bij de kindcentra. We willen gezamenlijk eigenaar zijn van de optimale opgroeio omgeving voor kinderen en jongeren; we zien (onderwijs)professionals voor ons die duurzaam individueel en samen leren om het onderwijs aan de leerlingen, het welbevinden en de (talent)ontwikkeling van kinderen continu te bevorderen en te verbeteren.

Om dit doel te bereiken nemen we ons de volgende terreinen van professionalisering voor:

PLG's als leerplatform

Binnen de professionaliseringsagenda is een belangrijke rol weggelegd voor Professionele LeerGemeenschappen (PLG's). De afgelopen jaren hebben de plg's binnen Samen Professioneel Sterk hun nut en noodzaak bewezen en we zetten ze dan ook voort.

PLG's kunnen op diverse niveaus functioneren: binnen een afdeling van een onderwijsorganisatie, binnen heel de onderwijsorganisatie, binnen een overkoepelend bestuur en bestuur-overstijgend. Binnen een PLG doen professionals samen met één of meerdere experts op een onderzoeksmatige wijze praktische wijsheid op met betrekking tot een relevant onderwerp.

Er zijn tal van thema's waarop PLG's kunnen worden ingericht. De leervraag van de professional staat daarin centraal en de besturen zorgen ervoor dat de professionalisering voldoet aan de kwaliteitseisen.

**PLG's
kunnen op
diverse
niveaus
functioneren**

Verwijzingen

Biesta, G. (2015). *Het prachtige Risico van Onderwijs*. Culemborg: Uitgeverij Phronese.

EMMA. (2015). *Analyse Dialoog Onderwijs2032*. in opdracht van het Platform Onderwijs2032. Opgehaald van http://ononderwijs2032.nl/wp-content/uploads/2015/09/150930-Analyse-dialoog-Onderwijs2032_def.pdf

Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional Capital. Transforming Teaching in every School*. New York: Teachers College Press.

Kenniscentrum Spelend en onderzoekend leren. (2016). *Onderzoeksprogrammering 2016-2020*. Amsterdam: Hogeschool iPabo.

Onderwijs2032, H. P. (2016). *Ons Onderwijs2032. Eindadvies*. in opdracht van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Opgehaald van <http://ononderwijs2032.nl/wp-content/uploads/2016/01/Ons-Onderwijs2032-Eindadvies-januari-2016.pdf>

Stevens, L. (2004). *Zin in School*. Amersfoort: CPS.

Susam, H. (2015). *Cultureel sensitief Leraarschap. Ontwikkeling van Beroepskwaliteiten van aanstaande Leraren voor pluriforme Scholen*. Amsterdam: VU University Press.

Te Slaa, R., & Hokke, H. (2014). *Rapport prospectieve Trendanalyse VNG 2010-2020*. voor Stroom in opdracht van VNG. Opgehaald van <https://vng.nl/onderwerpenindex/cultuur-en-sport/archieven-en-musea/publicaties/prospectieve-trendanalyse-2010-2020-rapport-en-handreiking>

Colofon

Uitgave van Agora, Amos, El Amal, Flore, Sarkon en
Tabijn met Hogeschool iPabo

Datum juli 2016

Auteurs Mohamed Bhoelan, Titia Bredée, Jonne
Gaemers, Adrie Groot, Susan Herrings,
Siebrand Konst, Monique Leygraaf, Lex
Polman, Rien Spies, Gert-Jan Veeter en
Hermien Wiechers

Eindredactie Titia Bredée, Monique Leygraaf en
Hermien Wiechers

Fotografie Pieter van Lierop, Sjaak Bos

Vormgeving De Praktijk, Hoorn

Druk Drukwerkdeal

Oplage 500

ISBN 978-90-825688-0-6

Uit deze uitgave mag worden geciteerd na toestemming van de auteurs.
Neemt u daartoe contact op met: directiesecretariaat@ipabo.nl

